

CERCETĂRILE DE LA MĂNĂSTIREA HUREZU

(r. Horezu, reg. Argeș)

DATORITĂ lucrărilor de drenaj și instalării conductelor pentru captarea apelor potabile în preajma și incinta mănăstirii Hurezu, lucrări efectuate de serviciul tehnic al episcopiei Rîmnicului și Argeșului, s-au făcut unele descoperiri aduse în timp util la cunoștința Comisiunii Monumentelor Istorice de pe lângă Academia R.P.R. și Institutului de arheologie.

În funcție de aceste descoperiri s-a hotărît a se întreprinde cercetări la mănăstirea Hurezu.

La circa 350 m NE de mănăstire se află schitul Sfinții Apostoli (fig. 1), în preajma căruia, datorită lucrărilor de pământ au fost descoperite urme de zidărie și o conductă veche pentru apă potabilă.

Executînd cîteva sondaje am constatat următoarele:

1. — La adîncimea de 2,80 m de la nivelul actual al solului erau resturile a patru ziduri (fig. 2/2 *a—d*). Zidul *a* are 24 cm lățime, zidurile *b—d* au 36 cm lățime (o cărămidă și jumătate). Zidul *b* merge aproape paralel cu zidul *a* pe care-l atinge într-un punct. Zidurile *d*, *c* sînt aproape perpendiculare pe zidurile *a—b*, care par a fi servit și de zid de incintă.

Cărămizile au dimensiunile $24 \times 12 \times 4$ cm iar rosturile 3 cm; mortarul e sfărâmișor, conține mult var și nisip și e de culoare albă-cenușie. Zidul *d* are o fundație de bolovani de riu. În spațiul cuprins de zidurile *c—d* s-au descoperit urmele unei vetre de foc.

2. — Aproape paralel cu zidul *a*, la adîncimea de 1,40 m s-a dat peste o conductă de apă (fig. 2/1) orientată aproximativ nord-sud, care era alcătuită din olane avînd 30 cm lungime, pereții de 8 mm grosime, la un capăt o deschidere cu un diametru de 10 cm iar la capătul opus o prelungire mai îngustă, cu diametrul 8,5 cm. Olanele sînt așezate pe cărămizi dispuse în sensul lățimii, conducta fiind protejată de alte două cărămizi dispuse « în două ape » acoperite, la rîndul lor, de bolovani mari de riu. S-a constatat că atît cărămizile cît și îmbucăturile oanelor nu sînt prinse cu mortar, probabil pentru a drena o parte din apele ce mustesc în pămîntul înconjurător.

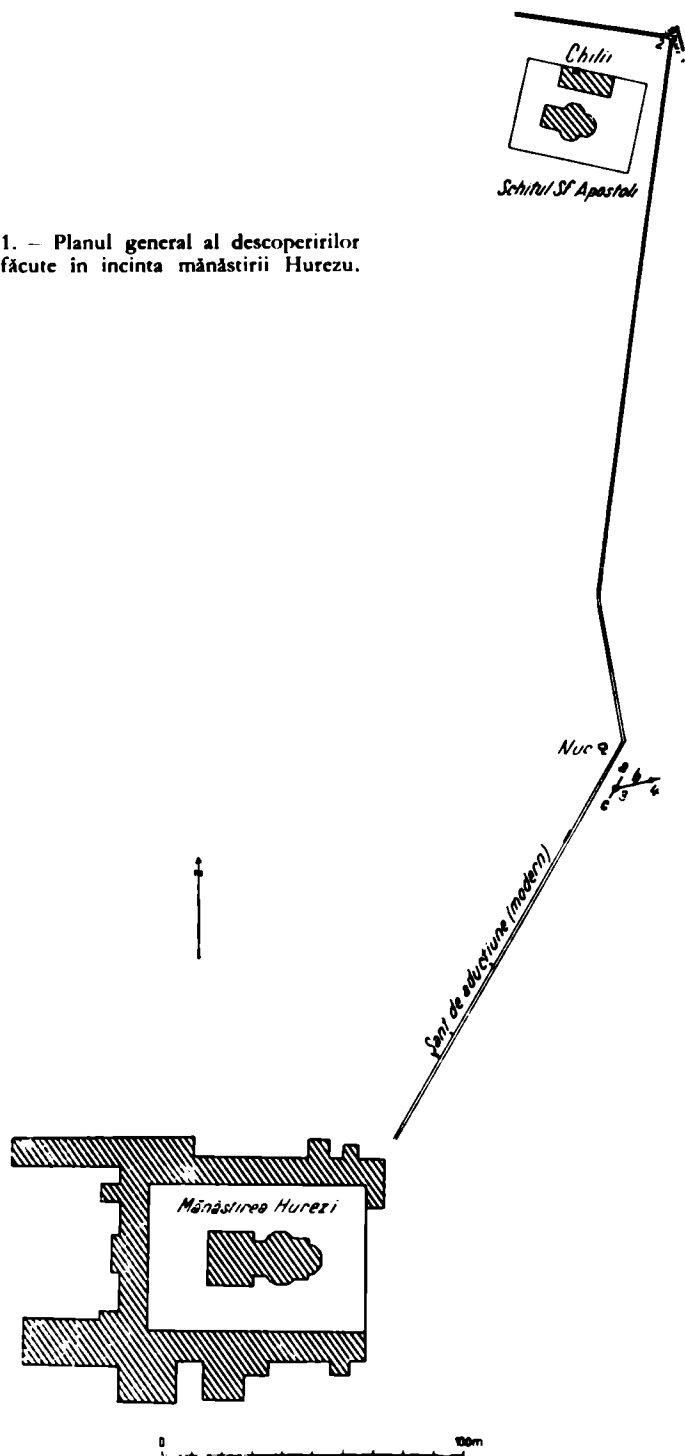
Aceasta ar explica și prezența bolovanilor de riu, avînd un dublu rol: a servi ca inveliș de protecție și totodată drept filtru. Parte din olane sînt smălțuite în interior.

Această conductă este posterioară zidurilor *a—d*. Dovadă stă faptul că a fost săpată în pămîntul de umplutură și în molozul provenit de pe urma dărîmării acestor ziduri, năruire care va fi avut loc în urma unei alunecări de teren (aceasta ar explica și prezența zidului *b*, adăugat probabil spre a consolida zidul *a*). Conducta aparține probabil primei jumătăți a secolului al XVIII-lea.

3. — În privința epocii căreia îi aparțin zidurile *a—d* nu putem preciza, în stadiul actual al cercetărilor, decît că par a fi anterioare construcției schitului Sfinții Apostoli, care face parte din complexul mănăstirii Hurezul. Nu ar fi exclus să ne aflăm în fața

resturilor unor construcții ce au aparținut proprietarilor moșiei Hurezul, care a fost cumpărată de Constantin Brîncoveanu pentru edificarea și înzestrarea mănăstirii la începutul ultimei decade a secolului XVIII¹.

1. — Planul general al descoperirilor făcute în incinta mănăstirii Hurezu.

Această deducție se sprijină și pe faptul că nivelul zidurilor $a-d$ este mai jos decât nivelul pe care au fost construite biserica și atenansele schitului. Pe de altă parte cărămizile bisericii, cât și cele din zidul de incintă al acesteia, prezintă alte dimensiuni față de cărămizile zidurilor $a-d$. Atît biserica cît și incinta au cărămizi cu dimensiunile: $27, 26, 24, 25 \times 14, 13, 12 \times 3, 5, 4, 3$ cm. La biserică predomină cărămizile cu dimensiunile de $27 \times 14 \times 3$ cm (zidurile $a-d$ au, cum am menționat mai sus, cărămizi cu dimensiunile $24 \times 12 \times 4$ cm).

4. — Cu prilejul executării șanțurilor menite a aduce ape potabile în incinta mănăstirii s-a dat, la circa 150 m depărtare de intrarea dinspre NE a acesteia, în dreptul locului zis « la nuc » de un rezervor pentru ape (fig. 1/3). Acest rezervor, situat la 10 m SE de un nuc bătrîn, e construit în cărămidă, are dimensiunile de 2×2 m și înălțimea de circa 1,10 m. Cărămizile și mortarul (amestecat cu ciment) indică o reconstruire a acestuia, care va fi avut loc în prima decadă a secolului XX; dovada unei visterii anterioare constă în faptul că aceasta era alimentată de alte două conducte mai vechi (fig. 1/3 $a-b$) cît și prin prezența a unei a treia conducte (c) menite a duce apa acumulată în rezervor spre incinta mănăstirii. Aceste trei conducte, deși vechi, probabil de la începutul secolului XVIII au fost reparate, cum ne arată prezența pe

alocuri a unor cărămizi și olane mai noi. Spre deosebire de conducta descoperită mai sus,

¹ Hrisovul de dănie al mănăstirii Hurezu, în copie la Academia R.P.R., Ms. nr. 2206.

în preajma schitului Sfinții Apostoli, conductele $a-c$ nu sînt protejate de un acoperămint «în două ape», olanele sînt dispuse pe un pat de cărămizi așezate în sensul lățimii, îngrădite de alt rînd de cărămizi dispuse în sensul lungimii și acoperite cu cărămizi așezate în același mod ca și patul ce le sprijină. Olanele au 28,5 cm lungime, diametrul gurii mici 8–8,5 cm, diametrul gurii mari 10,5–11 cm și grosimea pereților de 8–9 mm. Parte din aceste olane sînt șmalțuite, în mod superficial, în interior.

Conducta a pare să se îndrepte spre schitul Sfinții Apostoli, conducta b coboară dinspre Dealul Mănăstirii, situat la NE–E. Cărămizile de protecție au în medie dimensiunile $24 \times 13 \times 3,5$, $24 \times 12 \times 4$, $13,5 \times 3$ cm. La 10,50 m în capătul conductei b , se află un rezervor mai mic, reconstruit din materiale vechi. Acest rezervor are dimensiunile de 60×80 cm (fig. 1/4).

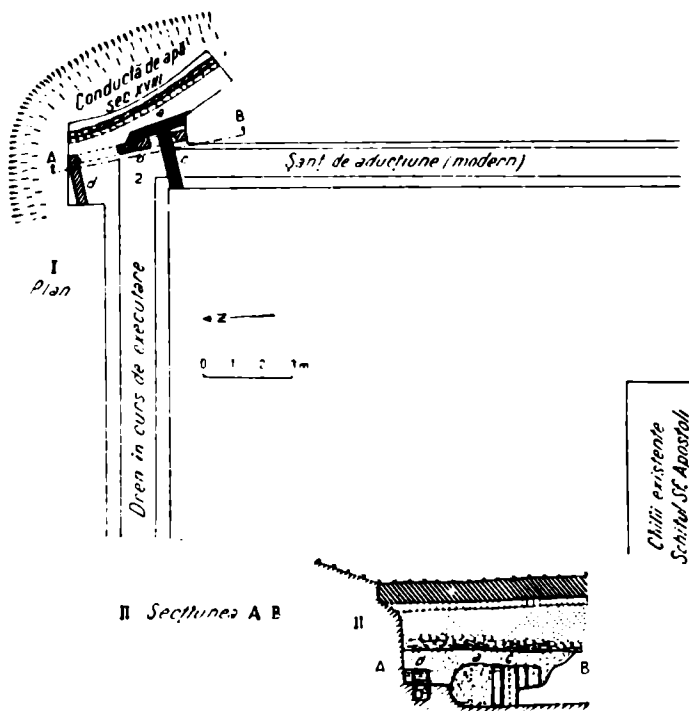
Cu prilejul lucrărilor de pămînt pentru instalarea conductei de apă potabilă, au fost descoperite în partea de răsărit a incintei alte două conducte vechi avînd traseul dinspre bolnița mănăstirii.

5. — La aproximativ 4 km nord–vest de mănăstirea Hurezu pe malul drept al riului Hurezu, pe teritoriul comunei Romanii de sus, am identificat temeliile unei vechi biserici, cu ziduri de incintă și o vistierie pentru ape, cu olane întrucîtva asemănătoare celor de la schitul Sfinții Apostoli. Cărămizile acestei cisterne au dimensiunile $22 \times 11 \times 4$ și $23 \times 12 \times 4$ cm. Pe acest loc, denumit «la schitul maicilor» ar fi fost schitul Sfîntul Ioan, care, se spune, a fost părăsit de călugări între anii 1870–1877 în urma distrugerilor provocate de revărsarea riului Hurezu.

Am întreprins și aici un sondaj, datorită căruia am putut constata următoarele:

6. — Biserica schitului are planul în formă de navă, cu o lungime presupțivă de 13 m (în partea de răsărit terenul s-a prăbușit în urma inundației menționate). Lățimea în partea de apus (în interior) este de 4,60 m; grosimea zidului în dreptul intrării, a cărei deschidere e mai largă spre apus, este de 0,50 m; grosimea zidului despre nord 0,80 m; în partea superioară 0,60 m. Înălțimea zidului înspre sud (unde s-a efectuat sondajul, între zidul de apus și zidul de sud) este de la paviment de 0,60 m. Adîncimea pînă la talpa temeliei 1,37 m. Distanța de la latura de sud pînă la urmele zidului de incintă 7,50 m.

Sondajul a stabilit și prezența urmelor unui paviment de cărămizi, scos înainte de demantelarea bisericii. Întipărirea cărămizilor se observă în mortar, care conține nisip, var și cărămidă pisată. Cărămizile pavimentului au avut dimensiunile de 27×14 cm. Ele au fost astfel dispuse ca lungimea lor să fie paralelă cu latura despre apus, deci perpendiculare pe latura de sud. Zidurile bisericii prezintă cărămizi cu dimensiunile 27×12 , $13 \times 3,5$ cm. Rosturile sînt de 1,5 și 3 cm.

2. — Schița descoperirilor arheologice și a lucrărilor de drenaj de la Schitul Sf. Apostoli.

Cu prilejul acestui sondaj au fost găsite și citeva fragmente ceramice sub nivelul pavimentului, putînd fi încadrate în a doua jumătate a secolului XVII și în prima jumătate a secolului XVIII. Au fost descoperite și resturi de tencuială zugrăvită, asemănătoare celei din interiorul bisericii mănăstirii Hurezu și a bisericilor schiturilor Sfinții Apostoli, Sfîntul Ștefan și a bisericii bolniței mănăstirii Hurezu. Aceasta, ca și planul și tehnica de construcție a bisericii schitului Sfîntul Ioan, indică o parțială contemporaneitate între aceste monumente.

DINU V. ROSETTI

ИССЛЕДОВАНИЯ В МОНАСТЫРЕ ХУРЕЗУ

РЕЗЮМЕ

Случайными работами на территории монастыря Хурезу, воздвигнутого в конце XVII в., был обнаружен фундамент древних стен (рис. 2/2 *a—d*).

По-видимому, эти стены были частью строений, предшествовавших монастырю и принадлежавших, вероятно, владению, купленному для постройки монастыря Хурезу. Был открыт и древний водопровод, снабжавший монастырь питьевой водой. Водопровод более позднего происхождения, чем стены *a—d*, он относится, по всей вероятности, к началу XVIII в. Была открыта и цистерна для воды (рис. 1/3), и ряд водопроводных труб для питьевой воды, направленных к монастырю.

Приблизительно в 4 км к северо-западу от монастыря на правом берегу реки Хурезу обнаружен фундамент скита св. Иоанна, состоявшего из церкви, монастырской стены и водопровода. Скит был построен тем же ктиторм, что и монастырь (но немного раньше), и был заброшен после наводнения.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Общий план раскопок на территории монастыря Хурезу.

Рис. 2. — Чертеж археологических раскопок и дренажных работ в ските св. Апостолов.

RECHERCHES AU MONASTÈRE DE HUREZU

RÉSUMÉ

Des travaux occasionnels ont mis au jour, dans l'enceinte du monastère de Hurezu, édifié à la fin du XVIIe siècle, les fondations de vieux murs (fig. 2/2 *a—d*).

Ces murs semblent avoir appartenu à des constructions antérieures au monastère, et dépendaient probablement du domaine acheté pour bâtir et doter le couvent en question. On a également découvert de vieux conduites ayant servi à capter l'eau potable et à l'amener dans l'enceinte du monastère. Les conduites sont postérieures aux murs *a—d* et remontent probablement au début du XVIIIe siècle. On y a encore trouvé une citerne d'eau (fig. 1/3) ainsi que quelques autres conduites d'eau potable dirigées vers la dite enceinte.

Par ailleurs, à quelque 4 km au Nord-Ouest du monastère, sur la rive droite du ruisseau de Hurezu, on a identifié les fondations de l'ermitage de Saint Jean, qui comprenait une église, un mur d'enceinte et une citerne. Cet ermitage a précédé de peu la construction du couvent par le même fondateur. Il fut abandonné à la suite d'une inondation.

EXPLICATION DES FIGURES

1. — Plan général des découvertes faites dans l'enceinte du monastère de Hurezu.

2. — Esquisse des découvertes archéologiques et des travaux de drainage effectués à l'ermitage des Saints Apôtres (Sf. Apostoli).